

กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของนิสิตพยาบาล

Strategy to Develop Leadership for Nursing Students

อมร สุวรรณนิมิตร¹

Amorn Suwannimitr¹

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อ 1) ประเมินสมรรถนะภาวะผู้นำของนิสิตพยาบาล และ 2) ศึกษาวิธีการพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำของนิสิตพยาบาลใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานกลุ่มตัวอย่างคือนิสิตคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 92 คน ใช้แบบประเมินสมรรถนะภาวะผู้นำ 8 ด้าน และการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับความต้องการและวิธีการพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำผลการศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 93.48 อายุเฉลี่ย 21.26 ปี สูงสุด = 31 ปี ต่ำสุด = 20 ปี เกรดเฉลี่ย 2.93 ภาวะผู้นำมีคะแนนเฉลี่ยในระดับสูง ($\bar{x}=3.95$, $SD=0.73$) จำแนกเป็นรายด้าน พบว่ามี 6 ด้าน ที่คะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ได้แก่ 1) มนุษยสัมพันธ์ ($\bar{x}=4.54$, $SD=0.53$) 2) เชิงคุณลักษณะ ($\bar{x}=4.36$, $SD=0.65$) 3) ศิลปะในการครองใจเพื่อน ($\bar{x}=4.28$, $SD=0.60$) 4) ความสามารถในการสื่อสารและการจูงใจ ($\bar{x}=4.20$, $SD=0.66$) 5) การจัดการตัวเองและงานอย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{x}=4.12$, $SD=0.63$) 6) พฤติกรรมการกล้าแสดงออกด้านการแสดงความคิดเห็น ($\bar{x}=3.79$, $SD=0.93$) ส่วนที่เหลือคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ 1) พฤติกรรมการกล้าแสดงออกด้านการกระทำ ($\bar{x}=3.20$, $SD=0.95$) และ 2) พฤติกรรมการกล้าแสดงออกด้านการพูด ($\bar{x}=3.13$, $SD=0.87$) กลวิธีการพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำของนิสิตพยาบาล คือ 1) ส่งเสริมให้ผู้สอนจัดการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นความหลากหลายของกิจกรรมที่หลากหลายและมีความเฉพาะเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ 2) พัฒนาโปรแกรมการฝึกทักษะภาวะผู้นำเพื่อเพิ่มสมรรถนะพยาบาลวิชาชีพในอนาคต 3) ส่งเสริมบทบาทของอาจารย์ผู้สอนให้สามารถแสดงบทบาทและเป็นตัวแบบที่ดีในการมีภาวะผู้นำทั้งในห้องเรียนและในชุมชน

คำสำคัญ: กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำ ภาวะผู้นำ นิสิตพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Abstract

This research aimed to 1) evaluate the leadership potential of nursing students 2) develop strategies for improving the leadership skills of nursing students. Mixed method research was used. The sample consisted of 92 third year nursing students at the Faculty of Nursing, Mahasarakham University. Data were collected by questionnaire and in depth interview. The results showed that most of the students were female (93.5%). The average age was 21.3 years old, ranging from 20 to 31 years. Their average GPA was 2.93. Overall, nursing students had a high mean score in leadership ($\bar{x}=3.95$, $SD=0.73$). Scores in six of the eight leadership dimensions were high: 1) relationship ($\bar{x}=4.54$, $SD=0.53$), 2) leadership characteristics ($\bar{x}=4.36$, $SD=0.65$) 3) Interpersonal skill ($\bar{x}=4.28$, $SD=0.60$) 4) communication and motivation skill ($\bar{x}=4.20$, $SD=0.66$) 5) self and task manageability ($\bar{x}=4.16$, $SD=0.63$) and 6) assertiveness in sharing an ideas ($\bar{x}=3.79$, $SD=0.93$). The other two dimensions were in the middle level: 1) assertiveness in performing ($\bar{x}=3.20$, $SD=0.95$) and 2) assertiveness in performing in speaking ($\bar{x}=3.13$, $SD=0.87$). Strategies to develop leadership competency for nursing students, emerged from research, were to: 1) encourage faculty to design teaching programs and learning activities both in theory and practice as well as specific activities 2) develop leadership skill training program to achieve high competency for future professional nurses; and 3) promote the teachers' role model in leadership either in classroom or community.

Keywords: Strategy to Develop Leadership, Leadership, Competency, Nursing students Faculty of Nursing, Mahasarakham University

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ Assistant Professor, Faculty of Nursing Mahasarakham University. E-mail: amorn223@yahoo.com. Mobile: 085-0075898

บทนำ

ผู้นำ คือผู้ที่มีหลายบทบาทไม่จำเป็นต้องได้รับมอบอำนาจโดยตรง แต่มีอิทธิพลผ่านวิธีการอื่นๆและให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและผู้ตาม¹ หรือเป็นผู้ที่สามารถโน้มน้าวผู้ตามหรือสมาชิกในกลุ่มให้กระทำตามที่ตนปรารถนาและบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย²และกล่าวได้ว่าผู้นำคือ บุคคลที่สามารถชักจูงบุคคลอื่นให้ปฏิบัติงานได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ด้วยการกระตุ้นส่งเสริมให้ได้ปฏิบัติงานด้วยความพอใจ และ เต็มใจ³

ภาวะผู้นำคือ บทบาทของผู้นำที่มีผลต่อผู้อื่นในการที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร⁴และภาวะผู้นำมักจะเกี่ยวข้องกับการสร้างแรงจูงใจ การติดตามการแนะนำซึ่งอาจใช้รูปแบบความสัมพันธ์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ⁵หรือเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่เป็นผู้นำที่ดี (Good Leaders) หรือผู้นำที่มีประสิทธิภาพ(Effective Leader) ที่สามารถโน้มน้าวผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชา หรือสมาชิกในกลุ่ม จนให้ความร่วมมือกับผู้นำในการกระทำกิจกรรมต่างๆเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ¹

จะเห็นว่าความเป็นผู้นำ (Leaders) และภาวะผู้นำ (Leadership) นั้นมีความสำคัญต่อวิชาชีพพยาบาลและเป็นบทบาทสำคัญของพยาบาลวิชาชีพเพราะพยาบาลวิชาชีพมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลผู้ป่วย ต้องทำงานร่วมกับผู้อื่นรวมถึงมีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการหอผู้ป่วย ดังนั้นพยาบาลวิชาชีพทุกระดับจึงต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำที่มุ่งงานการพยาบาล ผู้นำผู้ป่วยและญาติ⁶นอกจากนั้นพยาบาลยังต้องสามารถทำงานร่วมกับทีมสหสาขาในการแก้ปัญหาสุขภาพรวมถึงการพัฒนาแนวปฏิบัติหรือวางแผนการทำงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้ใช้บริการด้วยความสำคัญดังกล่าวองค์กรวิชาชีพ ได้แก่สภาการพยาบาลจึงได้กำหนดสมรรถนะของพยาบาลในแต่ละระดับ สำหรับสมรรถนะหลักของผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ชั้นหนึ่ง ที่ปรากฏในสมรรถนะที่ 9: แสดงภาวะผู้นำและการบริหารจัดการตนเอง และงานที่รับผิดชอบได้อย่างเหมาะสมได้แก่ 1) มีวิสัยทัศน์สามารถวางแผน แก้ปัญหาและตัดสินใจ2) รับผิดชอบงานในหน้าที่ 3) วางแผนและจัดการทรัพยากรและเวลา 4) เจจาะต่อรองเพื่อรักษาประโยชน์ของผู้ใช้บริการและงานที่รับผิดชอบ5) ประสานงานกับผู้ร่วมงาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 6) พัฒนาคุณภาพของงานอย่างต่อเนื่อง 7) จัดการให้ผู้ใช้บริการได้รับการบริการและ 8) ปฏิบัติงานในฐานะหัวหน้าทีมหรือลูกทีมในขณะเดียวกัน สภากาพยาบาลก็กำหนดให้มีสมรรถนะด้านการเป็นผู้นำสำหรับพยาบาลในระดับที่สูงขึ้นไป ได้แก่ APN,

CNS,NP ความเป็นผู้นำที่ควรแสดงให้ปรากฏคือ ทักษะความเป็นผู้นำ เช่น ทักษะการสื่อสาร ทักษะการศึกษาค้นคว้าเชิงวิชาชีพ ทักษะการคิดอย่างมีระบบ การมีเหตุผลเชิงจริยธรรม การเป็นที่ปรึกษา และการเป็นผู้นำด้านการเปลี่ยนแปลง⁷

และในการพัฒนาศักยภาพผู้นำทางการพยาบาลสามารถพัฒนาผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความเฉพาะ เป็นต้นว่า การเป็นตัวอย่างที่ดี การฝึกปฏิบัติเพื่อเพิ่มสมรรถนะผู้นำและการเข้าโปรแกรมฝึกปฏิบัติมีผลเชิงบวกต่อการพัฒนาศักยภาพผู้นำและการเตรียมผู้เรียนเพื่อให้มีภาวะผู้นำควรจะเริ่มสอนและฝึกปฏิบัติโดยเร็วตั้งแต่ระยะเริ่มแรก⁸นอกจากนี้มีข้อมูลเชิงวิชาการยืนยันว่าครูผู้สอนก็มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้เรียน ไม่เฉพาะในห้องเรียนแต่รวมถึงบทบาทที่ต้องมีสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่นเพื่อนร่วมวิชาชีพสหวิชาชีพ หรือในชุมชน¹⁰ ขณะเดียวกันการมอบอำนาจ ให้การตัดสินใจ ให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และในวิชาชีพการพยาบาลก็มีผลเช่นกัน⁴ทั้งนี้มีข้อมูลบ่งชี้ชัดเจนว่าพยาบาลที่มีภาวะผู้นำจะส่งผลสำคัญต่อการเรียนรู้ ต่อความสำเร็จในหน้าที่การงาน การให้บริการผู้ป่วยรวมถึงการพัฒนาองค์กรให้ประสบผลสำเร็จ¹⁻³

นิสิตพยาบาล คือผู้ที่จะต้องออกไปเป็นพยาบาลวิชาชีพในอนาคตซึ่งจะต้องมีบทบาทสำคัญในกระบวนการดูแลและเสริมสร้างสุขภาพให้กับผู้ใช้บริการด้านสุขภาพ อย่างไรก็ตามมีข้อมูลเบื้องต้นจากการที่นิสิตได้วิเคราะห์ตัวเองว่าส่วนใหญ่ยังขาดความมั่นใจ ขาดความกล้าที่จะแสดงออกไม่กล้าพูดในที่สาธารณะหรือไม่กล้าที่จะเป็นผู้นำเพื่อน ด้วยเหตุนี้การให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมให้กับนิสิตพยาบาล จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากลวิธีในการพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับนิสิตพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ประเมินภาวะผู้นำของนิสิตพยาบาลคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
2. ศึกษาแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของนิสิตคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รูปแบบการศึกษา

เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน(Mixed method research) ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือนิสิตพยาบาลศาสตร์

ชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 92 คน

กลุ่มตัวอย่างเนื่องจากประชากรมีจำนวนจำกัด จึงทำการศึกษาประชากรทั้งหมด ดังนั้นกลุ่มตัวอย่าง จึงเท่ากับ 92 คนทำการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย

1. แบบสอบถาม ประเมินภาวะผู้นำ 8 ด้าน เป็นมาตราส่วน 5 ระดับ (ระดับน้อยที่สุด = 1, มากที่สุด = 5) ได้แก่ 1) คุณลักษณะทั่วไป 2) มนุษยสัมพันธ์ 3) ความสามารถในการสื่อสารและการจูงใจ 4) ศิลปะในการครองใจเพื่อน 5) การจัดการตัวเองและงานอย่างมีประสิทธิภาพ 6) พฤติกรรมการกล้าแสดงออกด้านการแสดงความคิดเห็น 7) พฤติกรรมการกล้าแสดงออกด้านการพูด และ 8) การกล้าแสดงออกด้านกระทำแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน คือตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ เกรดเฉลี่ย การทำกิจกรรมตอนที่ 2 ข้อมูลภาวะความเป็นผู้นำ 8 ด้านตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้นำ 2. การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีแนวคำถามคือ การประเมินภาวะผู้นำของตนเอง จุดอ่อนจุดแข็งในความเป็นผู้นำ ใครคือผู้นำทางการพยาบาลที่ชื่นชอบ เพราะเหตุใด ต้องการพัฒนาภาวะผู้นำของตนเองในประเด็นใดบ้าง และอย่างไร

การหาคุณภาพของเครื่องมือ นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มประชากรที่ใกล้เคียงกันคือนิสิต ชั้นปีที่ 4 จำนวน 30 คนหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ค่าความเชื่อมั่นโดยรวมเท่ากับ 0.87

การรวบรวมข้อมูล

1. นิสิตตอบแบบสอบถามเพื่อประเมินภาวะผู้นำ จำนวน 92 คน
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก นิสิตพยาบาล ชั้นปีที่ 3 จำนวน 15 คน

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

นิสิตพยาบาล ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 93.48) อายุเฉลี่ย 21.26 ปี สูงสุด = 31 ปีต่ำสุด = 20 ปี ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอายุ 20-21 ปีพบหาข้ออื่น ๆ ในขณะที่เรียนได้แก่ ทำกิจกรรมสโมสรนิสิตทั้งของมหาวิทยาลัยและของคณะพยาบาลศาสตร์ การทำงานวิชาการของชั้นปีและอื่น ๆ เช่น เป็น cheer leader ทำกิจกรรมจิตอาสาตามที่ได้รับมอบหมาย จากอาจารย์

และรุ่นพี่ การร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัยและของคณะ รวมทั้งกิจกรรมของรุ่นพี่ ผลการเรียนรู้ เกรดเฉลี่ย 2.93 สูงสุด = 3.6 ต่ำสุด = 2.29

ภาวะผู้นำในภาพรวม

ผลการศึกษาภาวะผู้นำของนิสิตพยาบาลในภาพรวมพบว่า คะแนนเฉลี่ยภาวะผู้นำอยู่ในระดับสูง $\bar{x}=3.95$, $SD=0.73$ จำแนกเป็นรายด้านและเรียงตามคะแนนเฉลี่ยสูงไปต่ำ ดังนี้ 1) ด้านมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{x}=4.54$, $SD=0.53$) 2) เชิงคุณลักษณะ ($\bar{x}=4.36$, $SD=0.65$) 3) ศิลปะในการครองใจเพื่อน ($\bar{x}=4.28$, $SD=0.60$) 4) ความสามารถในการสื่อสารและการจูงใจ ($\bar{x}=4.20$, $SD=0.66$) 5) การจัดการตัวเองและงานอย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{x}=4.12$, $SD=0.63$) 6) พฤติกรรมการกล้าแสดงออกด้านการแสดงความคิดเห็น ($\bar{x}=3.79$, $SD=0.87$) 7) พฤติกรรมการกล้าแสดงออกด้านการกระทำ ($\bar{x}=3.20$, $SD=0.95$) และ 8) ด้านพฤติกรรมการกล้าแสดงออกด้านด้านการพูด ($\bar{x}=3.13$, $SD=0.87$) ตามลำดับ

กล่าวโดยสรุป นิสิตพยาบาลมีคะแนนเฉลี่ยภาวะผู้นำอยู่ในระดับสูงเกือบทุกด้านยกเว้นด้านพฤติกรรมการกล้าแสดงออกในเรื่องของการกระทำและการพูด ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ผลการศึกษาจำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

ภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ

ผลการศึกษาภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ พบว่า คะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}=4.36$, $SD=0.65$) ข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสามลำดับแรกได้แก่ การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัย ($\bar{x}=4.48$, $SD=0.64$) การมีส่วนร่วมกับการทำงานเป็นทีม หรืองานกลุ่ม ($\bar{x}=4.47$, $SD=0.62$) การแต่งกายสุภาพเหมาะสมกับบุคลิกและโอกาสต่าง ๆ มีคุณธรรมและจริยธรรม ($\bar{x}=4.42$, $SD=0.65$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่ได้คะแนนต่ำกว่าข้ออื่น ๆ คือ ความรอบรู้/ทักษะและค้นคว้าเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่เรียน ($\bar{x}=4.01$, $SD=0.70$) และการที่จะกล้าตัดสินใจอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ ($\bar{x}=4.29$, $SD=0.62$) ตามลำดับ

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่านิสิตพยาบาลมีภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะทั่วไปจะอยู่ในระดับสูงแต่เป็นที่น่าสนใจที่เห็นว่าในประเด็นของความรอบรู้/ทักษะและค้นคว้าเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่เรียน และความกล้าตัดสินใจอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ มีคะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าข้ออื่น ๆ จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจต่อการนำไปวางแผนพัฒนา เนื่องจากประเด็นดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้ การตัดสินใจ ทำให้กระทบต่อการเรียนรู้ของนิสิต

ภาวะผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์

ผลการศึกษาด้านมนุษยสัมพันธ์ พบว่าในภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าด้านอื่นๆ โดยมีข้อที่ได้คะแนนสูงเรียงตามลำดับ ดังนี้ การเปิดโอกาสให้คนอื่นได้พูดคุยหรือปรึกษาหารือได้ ($\bar{x}=4.60$, $SD= 0.51$) การยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น ($\bar{x}=4.53$, $SD= 0.52$) และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ($\bar{x}=4.50$, $SD= 0.54$) ตามลำดับ

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า นิสิตพยาบาลมีภาวะผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งเป็นข้อบ่งชี้ที่ดี เนื่องจากเป็นคุณสมบัติสำคัญของผู้นำทางการพยาบาล และในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่นการทำงานร่วมกับภาคีต่างๆ ทั้งภาคประชาชน ผู้ใช้บริการและสหสาขาวิชาชีพ

ภาวะผู้นำด้านความสามารถในการสื่อสารและการจูงใจ

ผลการศึกษาความสามารถในการสื่อสารและการจูงใจ พบว่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}=4.20$, $SD= 0.66$) โดยมีข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงเรียงตามลำดับ ดังนี้ การใช้วิธีการสื่อสารได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ($\bar{x}=4.25$, $SD= 0.59$) ความสามารถชี้ให้บุคคลอื่นเข้าใจวัตถุประสงค์ของสิ่งที่ต้องการสื่อสารได้ ($\bar{x}=4.22$, $SD= 0.69$) และความสามารถในการจูงใจคนอื่น ($\bar{x}=4.12$, $SD= 0.69$) ตามลำดับ

จะเห็นว่านิสิตมีความสามารถในการสื่อสารและจูงใจอยู่ในระดับสูงแต่ความสามารถในการจูงใจคนอื่นมีคะแนนน้อยกว่าทุกข้อ จึงเป็นประเด็นที่จะต้องนำไปพัฒนาต่อ เนื่องจากเป็นทักษะสำคัญของผู้บริหารและการทำงานร่วมกับผู้อื่น

ภาวะผู้นำด้านศิลปะในการครองใจเพื่อน

ผลการศึกษาด้านศิลปะในการครองใจเพื่อนในภาพรวม พบว่า คะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}=4.28$, $SD= 0.60$) และข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสามลำดับแรกได้แก่การช่วยเหลือผู้อื่นตามความเหมาะสม ($\bar{x}=4.49$, $SD= 0.52$) การแบ่งปันความรู้และประสบการณ์แก่เพื่อนๆ ($\bar{x}=4.42$, $SD= 0.60$) การเป็นตัวอย่งที่ดีในการเรียนและการใช้ชีวิต ($\bar{x}= 4.14$, $SD= 0.60$) ส่วนข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าข้ออื่นๆ คือการสร้างแรงจูงใจให้เพื่อนๆในการเรียนและการอยู่ร่วมกัน ($\bar{x}=4.08$, $SD= 0.62$) ตามลำดับ

ผลการศึกษาสะท้อนว่า นิสิตมีศิลปะในการครองใจเพื่อนอยู่ในระดับสูงซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ดี อย่างไรก็ตามก็พบว่าประเด็นการสร้างแรงจูงใจให้เพื่อนๆในการเรียนและการอยู่ร่วมกันมีคะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าข้ออื่นๆ จึงจำเป็นต้องมีการนำไปสู่การหาแนวทางการพัฒนา เพราะนิสิตจะต้อง

ทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะในช่วงของการฝึกปฏิบัติงานในรายวิชาต่างๆ

ภาวะผู้นำด้านการจัดการตัวเองและงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการศึกษาด้านการจัดการตัวเองและงานอย่างมีประสิทธิภาพ พบว่าในภาพรวมคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}=4.16$, $SD= 0.63$) โดยข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสามลำดับแรก คือการแบ่งงานได้ตรงกับความสามารถของเพื่อนร่วมงาน และสามารถจัดการงานกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{x}=4.22$, $SD= 0.60$, $\bar{x}=4.22$, $SD= 0.61$) การวางแผนการทำงานและการเรียนได้อย่างดี ($\bar{x}=4.11$, $SD= 0.64$) และมีการประเมินผลตัวเองและนำมาแก้ไข ($\bar{x}=4.08$, $SD= 0.64$)

ในภาพรวม กล่าวได้ว่านิสิตพยาบาลสามารถจัดการตนเองและงานได้ดี โดยเฉพาะในเรื่องของการแบ่งงานได้ตรงกับความสามารถของเพื่อนร่วมงานและสามารถจัดการงานกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ การวางแผนการทำงานและการเรียน ส่วนข้อที่จัดการได้น้อยกว่าข้ออื่นๆคือมีการประเมินผลตัวเองและนำมาแก้ไข ซึ่งควรได้รับการพัฒนาและปรับปรุง

ภาวะผู้นำด้านพฤติกรรมการกล้าแสดงออกการพูด

ผลการศึกษาพฤติกรรมการกล้าแสดงออกด้านการพูด ในภาพรวมคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=3.13$, $SD= 0.87$) จำแนกเป็นรายข้อเรียงตามคะแนนเฉลี่ยสูงไปต่ำ ดังนี้ความกล้าแสดงความคิดเห็นหรือถามในห้องเรียน ($\bar{x}=3.15$, $SD= 0.70$) รองลงมาคือการกล้าที่จะบอกกล่าวเมื่อไม่ได้รับความเป็นธรรม ($\bar{x}=3.09$, $SD= 0.78$) และความรู้สึกมั่นใจไม่ประหม่าเมื่อต้องพูดหน้าชั้นเรียน พูดไม่เร็วเกินไปและพูดเสียงดัง ($\bar{x}=3.0$, $SD= 0.86$) ตามลำดับ

จะเห็นว่านิสิตพยาบาลมีพฤติกรรมการกล้าแสดงออกด้านการพูดในระดับปานกลางทั้งในภาพรวมและรายข้อ ได้แก่ ความกล้าแสดงความคิดเห็นไม่ว่าจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยหรือการอภิปรายในห้องเรียน การบอกกล่าวเมื่อไม่ได้รับความเป็นธรรม โดยเฉพาะความมั่นใจที่ได้คะแนนน้อยกว่าทุกๆข้อจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาต่อไป

ภาวะผู้นำด้านพฤติกรรมการกล้าแสดงออกด้านกระทำ

ผลการศึกษาพฤติกรรมการกล้าแสดงออก ด้านกระทำในภาพรวมคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}=3.20$, $SD= 0.95$) โดยมีข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสามลำดับแรกได้แก่ความสามารถแสดงความรู้สึกยอมรับและนับถือเมื่อเพื่อนทำงาน

ประสบความสำเร็จ ($\bar{x}=4.24$, $SD= 0.70$) รองลงมาคือรู้สึกภูมิใจที่เพื่อนร่วมห้องยอมรับความสามารถและข้อจำกัดของตนเอง ($\bar{x}=4.17$, $SD= 0.69$) และเมื่อมีการทำงานร่วมกับเพื่อน จะมีความกระตือรือร้น โดยไม่ต้องให้เพื่อนคอยเตือน ($\bar{x}=4.13$, $SD= 0.68$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าข้ออื่นๆ คือ ไม่หลีกเลี่ยงสังคม เพราะกลัวว่าจะทำหรือพูดในสิ่งที่ผิดๆ ($\bar{x}=3.30$, $SD= 0.77$) ความรู้สึกเชื่อมั่นในการคิดหรือการกระทำของตนเองเมื่อต้องทำงานร่วมกับเพื่อน ($\bar{x}=3.66$, $SD= 0.82$)

ผลการศึกษาดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่านิสิตยังมีข้อจำกัดในการแก้ปัญหาคือจะใช้วิธีการหลีกเลี่ยงสังคม เพราะกลัวว่าจะทำหรือพูดในสิ่งที่ผิดๆ จึงควรมีการส่งเสริมความเข้มแข็งทางจิตใจเพื่อให้ นิสิตกล้าเผชิญปัญหา ไม่หลบหลีกสังคมหรือหลีกเลี่ยงปัญหา รวมถึงสร้างความเชื่อมั่นในการกระทำ

ภาวะผู้นำด้านพฤติกรรมกรรมการกล้าแสดงออกด้านการแสดงความคิดเห็น

ผลการศึกษาพฤติกรรมกรรมการกล้าแสดงออกด้านการแสดงความคิดเห็น ในภาพรวมคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=3.29$, $SD= 0.73$) โดยมีข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสามลำดับแรกได้แก่ความกล้าแสดงออกในการอภิปรายในห้องเรียนอย่างอิสระ ($\bar{x}= 3.58$, $SD= 0.82$) กล้าแสดงความคิดเห็นแย้ง หรือความไม่เห็นด้วยกับบุคคลอื่น ($\bar{x}=3.55$, $SD= 0.89$) เมื่อทำงานในกลุ่ม จะกลัวพวกษวิจรรย์ความคิดเห็นของคนอื่น ($\bar{x}=3.38$, $SD= 0.68$) ส่วนข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าข้ออื่นๆ คือ การแสดงความคิดเห็นทั้งที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ($\bar{x}=3.16$, $SD= 0.77$) ($\bar{x}=3.66$, $SD= 0.82$) และความกล้าที่จะยืนยันข้อคิดเห็นของตนเอง แม้เพื่อนในกลุ่มจะไม่เห็นด้วย ($\bar{x}=3.33$, $SD= 0.94$) ตามลำดับ

กล่าวได้ว่านิสิตพยาบาลมีภาวะผู้นำเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการกล้าแสดงออกด้านการแสดงความคิดเห็น อยู่ในระดับปานกลางเช่นการแสดงความคิดเห็นทั้งที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย หรือการอภิปรายในห้องเรียน การแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่นิสิตส่วนใหญ่กล่าวว่าไม่กล้าเสนอความคิดเห็นในชั้นเรียน โดยเฉพาะเวลาอาจารย์ซักถาม หรือให้ยกมือตอบ แต่จะพูดหรือแสดงความคิดเห็นในกลุ่มเพื่อน หรือเมื่อแบ่งกลุ่มย่อย ดังนั้นจึงเป็นประเด็นสำคัญที่อาจารย์ผู้สอนควรจะได้นำไปพิจารณาออกแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อเป็นการส่งเสริมให้นิสิตได้มีโอกาสในการฝึกที่จะพูดหรือแสดงความคิดเห็นให้มากขึ้น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและข้อเสนอแนะเพื่อกำหนดเป็นกลวิธีการพัฒนาสมรรถนะผู้นำของนิสิตพยาบาล ได้ข้อ

สรุปที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงปริมาณ คือ นิสิตต้องการพัฒนาทักษะการพูด การแสดงออกที่เหมาะสมกับสถานการณ์ การกล้าแสดงความคิดเห็นหน้าชั้นเรียน การพัฒนาบุคลิกภาพ การสร้างความเชื่อมั่นในตัวเอง ต้องการการสนับสนุนจากสถาบันในการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น จัดค่ายพัฒนาความเป็นผู้นำ ต้องการโอกาสในการพัฒนาภาวะผู้นำอย่างต่อเนื่องทั้งในรายวิชาทฤษฎีและปฏิบัติ นอกจากนั้นยังคาดหวังจะเห็นตัวแบบ หรือตัวอย่างที่ดีทั้งจากอาจารย์และผู้นำในวิชาชีพ

จากผลการศึกษาทั้งในเชิงปริมาณและจากข้อมูลคุณภาพ นำมาสรุปเป็นกลวิธีการพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำของนิสิตพยาบาล ได้ดังนี้

1) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน ทั้งในรายวิชาภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ควรจัดกิจกรรมที่หลากหลาย โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้นิสิตได้แสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน กระตุ้นให้พูดเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การจัดกลุ่มผู้เรียนให้มีจำนวนหรือขนาดเล็กกลง เพื่อให้ผู้เรียนมีความมั่นใจที่จะเสนอความคิดเห็นของตนเอง ก่อนที่จะเข้าสู่กลุ่มใหญ่ นอกจากนั้นการจัดกิจกรรมฝึกอบรม เช่น โปรแกรมอบรมพัฒนาบุคลิกภาพ หรือจัดค่ายพัฒนาภาวะผู้นำก็เป็นอีกกลยุทธ์หนึ่งที่เป็นข้อเสนอที่สามารถนำสู่การปฏิบัติได้

2) การพัฒนาโปรแกรมเพื่อส่งเสริมให้นิสิตให้มีภาวะผู้นำ จากการเรียนรู้ในห้องเรียนสู่การเป็นพยาบาลวิชาชีพ โดยโปรแกรมดังกล่าวควรเริ่มต้นสอนและฝึกปฏิบัติตั้งแต่เริ่มต้นเข้าเรียนและให้มีกิจกรรมเฉพาะที่เหมาะสมในระดับบุคคลและระดับกลุ่ม

3) การส่งเสริมบทบาทของอาจารย์ผู้สอนในการพัฒนาภาวะผู้นำและการเป็นตัวแบบที่ดีทั้งในห้องเรียนและในชุมชน โดยเฉพาะการแสดงบทบาทในวิชาชีพ การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมวิชาชีพ สหวิชาชีพ รวมถึงในชุมชนที่มีบริบทที่แตกต่างจากในห้องเรียน

สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาชี้ว่านิสิตพยาบาล ชั้นปีที่ 3 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีภาวะผู้นำในระดับสูง โดยพบว่ามี 6 ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยในระดับสูงเรียงตามลำดับ ได้แก่ 1) ด้านมนุษยสัมพันธ์ 2) เชิงคุณลักษณะ 3) ศิลปะในการครองใจเพื่อน 4) ความสามารถในการสื่อสารและการจูงใจ 5) ด้านการจัดการตัวเองและงานอย่างมีประสิทธิภาพ 6) พฤติกรรมการกล้าแสดงออก ด้านการแสดงความคิดเห็นส่วนอีกสองด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ 1) พฤติกรรมกรรมการกล้าแสดงออกด้านการกระทำ และ 2) พฤติกรรมกรรมการกล้าแสดงออกด้านการพูด นอกจากนั้นข้อเสนอสำหรับกลวิธีในการพัฒนาสมรรถนะภาวะ

ผู้นำของนิสิตพยาบาลก็เน้นให้มีการเรียนการสอนที่ส่งเสริมภาวะผู้นำ มีโปรแกรมฝึกทักษะ รวมถึงการได้เห็นตัวอย่างหรือบทบาทที่ของอาจารย์ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนหรือโดยเฉพาะในชุมชนซึ่งผลการศึกษาและข้อเสนอดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Cummings G.¹¹ ที่ชี้ว่าภาวะผู้นำสามารถพัฒนาได้ผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอน การมีรูปแบบที่ดี และผ่านการปฏิบัติ เช่นเดียวกับกับงานวิจัยของ Curtis EA, Vries JD และ Sheerin KF¹² ที่ระบุว่า การเตรียมผู้เรียนเพื่อให้มีภาวะผู้นำควรที่จะเริ่มสอนและฝึกปฏิบัติโดยเร็วตั้งแต่ระยะเริ่มแรก ขณะเดียวกันก็สอดคล้องกับงานวิจัยของธานี กล่อมใจ¹³ ที่สรุปว่า ภาวะผู้นำของนักศึกษาในทัศนะของอาจารย์และผู้เรียนอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในประเด็นการไหว้จากที่สุภาพบุคลิกภาพดี อธิบายดี ยิ้มแย้มแจ่มใสและการปรับตัวได้ดี แต่แตกต่างกันในบางประเด็น ได้แก่ นิสิตจะมีคะแนนเฉลี่ยด้านสติปัญญา ในระดับน้อยกว่าทั้งในเรื่องของการใฝ่หาความรู้ หาประสบการณ์ใหม่ๆ อยู่เสมอ และการวางแผนชีวิต ทั้งนี้เป็นไปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษามีชั้นปี และอายุแตกต่างกัน นอกจากนี้ก็ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของทัศนีย์ จุลดอง และ ยุพิน อังสุโรจน์¹⁴ ซึ่งสะท้อนว่าองค์ประกอบภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลของหัวหน้าหอผู้ป่วยที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ การมีคุณลักษณะผู้นำที่เป็นแบบอย่างได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

- 1) ควรมีการวิจัยเชิงทดลองหรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อหารูปแบบการพัฒนาศักยภาพภาวะผู้นำของนิสิตในด้านที่ได้คะแนนระดับปานกลางและในรายข้อที่ได้คะแนนต่ำ เช่น ทักษะการพูด การแสดงความคิดเห็น บุคลิกภาพและการตัดสินใจ
- 2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อภาวะความเป็นผู้นำของนิสิตพยาบาล เพื่อจะได้มีทิศทางในการพัฒนาที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น
- 3) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับภาวะผู้นำทางการพยาบาลของนิสิตพยาบาล

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามที่สนับสนุนงบประมาณการวิจัย ขอขอบคุณนิสิตพยาบาลที่ร่วมให้ข้อมูล ทำให้การวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

1. Marquis BL, Huston CJ. Leadership and Management Tools for The New Nurse. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins; 2012.
2. บุญใจ ศรีสถิตนรากร.ภาวะผู้นำและกลยุทธ์การจัดการองค์การพยาบาล.กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์ฯ; 2550.
3. อมร สุวรรณนิมิตร.การบริหารทางการพยาบาล.มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์; 2556.
4. Heidenthal. Essentials of Nursing Leadership and Management. New York: Thomson Delma Learning; 2004.
5. Zimmermann PG. Nursing Management Secrets. Philadelphia: Hanley & Belfus; 2002.
6. เรมवल นันทศุภวัฒน์. การใช้แฟ้มสะสมงานในการศึกษากระบวนการวิชาการบริหารการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.วารสารพยาบาลศาสตร์และการศึกษา 2550; 1(1):14-22.
7. สภายพยาบาล.สมรรถนะหลักของผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ ชั้นหนึ่ง. สืบค้นจาก <http://www.tnc.or.th/>. วันที่ 1 เมษายน 2558.
8. Carter N, Ruth MM, Kilpatrick K, Kaasalainen S, Donal F, Denise BL, et al. The Role of Nursing Leadership in Integrating Clinical Nurse Specialists and Nurse Practitioners in Health Care Delivery in Canada. Nursing Leadership 2010 Dec; 23:167-185.
9. Curtis EA, Vries JD, Sheerin FK. Developing Leadership in Nursing: Exploring Core Factors. British Journal of Nursing 2011; 20(5):306-309.
10. Leithwood K, Louis KS, Stephen Anderson S and Wahlstrom K. How leadership influences student learning. Center for Applied Research and Educational Improvement. University of Minnesota. 2004.
11. Cummings G, Lee H, Mac Gregor T, Davey M, Wong C, Paul L, et al. Factors contributing to nursing leadership: a systematic review. Journal of Health Services & Policy 2008; 13(4):240-248.
12. Curtis EA, Vries JD, Sheerin FK. Developing Leadership in Nursing: Exploring Core Factors. British Journal of Nursing 2011; 20(5):306-309.
13. ธานี กล่อมใจ. การศึกษาการเปรียบเทียบภาวะของผู้นำของนักศึกษาพยาบาลก่อนและหลังการฝึกปฏิบัติบทบาทผู้นำทางการพยาบาลของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาล

ศาสตรบัณฑิต. เพชรบุรี :วิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า
เพชรบุรี; 2551.

14. ทศนีย์ จุลอตุง และยุพิน อังสุโรจน์.การศึกษาองค์ประกอบ
ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลของหัวหน้าหอผู้ป่วยโรง
พยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ. วารสารสภาการพยาบาล
2552;24(4):43-55.